CAWAYSYADA SAAMALAYLKA

Urur Maansooyin Ah

CALI ILEEYE

2023

"Waxaan u hibeeyay diiwaankan habeen noolayaasha dhafarka badan, heer ay xiddigaha oo dhan tiriyeen".

"Cali Ileeye"

Tusmo

0. Hordhac	6
1.0. Qaybta Koowaad	14
1.1. Daruurtii Murugada.	15
1.2. Maalmaha Jahliga	21
1.3. Waraaq Ku Qor Oohintaada	28
1.4. Dhafar	30
1.5. Ayaamaha Taashka Xidhan	35
2.0. Qaybta Labaad	39
2.1. Buuraha Dunida Iyo Daalo	40
2.2. Cilladaha Jacaylka	42
2.3. Qiso Jacayl	44
2.4.Qalbigu Saaxiib Ma Yeesho	45
2.5. Nolashayda Kaalay	47
2.6. Raynrayn	49
2.7. Jidka Nolosha	51

3.0. Qaybta Saddexaad 53
3.1. Dhalad 54
3.2. Soomaalinimo 57
3.3. Daruuraha Caafimaadka 60
3.4. Taariikh 62
3.5. Xaqlihii Dhulka 64
4.0. Qaybta Afraad 66
4.1. Quddus 67
4.2. Qusdandiin 70
4.3. Ubixii Janada 72
5.0. Qaybta Shanaad 74
5.1. Tusaale 75
5.2. Addoomuhu Waa Danayste 77
5.3. Dariiqa Ilayska 79
5.4. Daruurta Rejooyinkayga 81
5.5. Bashar 83
5.6. Bushaaro 85
6.0. Xogta Abwaanka 87

1

Soomaalidu waxay caan ku tahay cabudhinta dareenka dabiiciga ah ee qofka. Inaad sarbeeb iyo sogordoh kusoo gudbiso shucuurkaaga mooyee, si saraaxa leh haddii aad u bandhigto, waxa laguugu jawaabayaa waayaha laabtaada ku hayso. Dabarkan dhaqan ee qalafsan, wuxuu sal ku leeyahay miyiga iyo nolosha raacatada ee diifta badan. Xoolaha maalin oo dhan waa la foofiyaa, toddobaad kastana waa la arooriyaa; jiilaal iyo abaar kasta waa la raraa, baad iyo biyo ayaana loo raadiyaa. Taasi waxay ka dhigtay qofka Soomaaliga ah ee raacatada ahi inuu noqdo dhagax, aan damqasho lahayn, oo ka qatan dareenka naxariista iyo raxmadda ee noolaha. Magaalagalkii kadib, Soomaalidii waxay noqdeen kuwo dusha ka xidhan dhar magaalo, balse hoosta ku wata dhuuxii raacatada. Qofna kugu ma boorrinayo

in aad cabato, balse xasuusnow inay dabiici tahay inay ilmadu dhabankaaga qoyso marka aad sagxadda taallo, iyo inay gawsahaagu qosol dartii muuqdaan marka aad figta ku taagan tahay. Taas haddii la waayo, shucuur kasta oo aad gudahaaga ku cabudhisaa, oogadaada ayuu ka soo muuqanayaa isaga oo cudur ah, sida ay culimada nafsigu sheegeen.

2

Noloshu waa hayaan, habeenka iyo maalintuna dharaar kasta waa kuwo cusub. Afku wuu korayaa, dadku wuu isbeddelayaa, deegaankii waa laga guurayaa, habfikirkiina wuu is geddiyayaa, agabkii waa la cusboonaysiinayaa. Markaa ma aha in ay maansaduna halkii taagnaato, iyaduna waa in ay hayaanka raacdo, haddii kale cidlo ayaa lagaga dhaqaaqayaa. Sida uu xusay Miikhaa'iil Naciima, suugaantu waxa ay dabooshaa

afar baahiyood oo uu aadamuhu leeyahay:

Kow: baahida aynu u qabno sheegista waxa ka guuxaya uurkeenna, sida rejada iyo quusta, guusha iyo jabka, iimaanka iyo shakiga, jacaylka iyo nacaybka, damqashada iyo doocaansiga, murugada iyo farxadda, cabsida iyo xasilloonida.

Laba: baahida aynu u qabno dhabta. Waa xaqiiqada nafaheenna iyo xaqiiqada caalamka inagu xeeran.

Saddex: baahida aynu u qabno quruxda. Ruuxdeennu waxay qabtaa harraad aan ku cokanaanin quruxda mooyaane wax kale.

Afar: baahida aynu u qabno muusiga. Ruuxdu waxa ay leedahay jamasho ay u qabto codadka iyo laxannada, oo aad u qotodheer. Waxa ay isla ruxdaa gariirka onkodka, qulqulka biyaha, iyo jabaqda caleemaha. Suugaanta dhabta ahina waa ta u daboosha baahiyaheennaas afarta ah, si

cusayb iyo curin leh, ee ma aha mid ku dabran sooyaal iyo sabo laga yimi.

3

Abwaankii hore wuxuu ahaa afhayeen beeleed, xaalkiisuna wuxuu ku xidhiidhsanaa xaalka beesha ee guud: farxad iyo murugo, colaad iyo nabad, guul iyo jab, abaar iyo aaran. Inkasta oo ay jirto inay abwaannada weli tolnimadu saamayn ku leedahay, waxa habboon abwaanka casriga ahi in uu noqdo jire madaxbannaan, oo dhacdooyinka iyo qadiyadaha casriga ah u soo bandhiga sida uu u arko shakhsi ahaan iyo sida ay u saameeyeen shucuur ahaan, balse ma habboona inuu noqdo mikirifoon ay dad kale ka soo dhex hadlaan.

4

Abwaannadii hore marka ay maanso tirinayaan waxay adeegsan jireen gabay ama geeraar. In kasta oo ay ina soo gaadhay suugaan kale oo leh jiifto, masafo, buraanbur iyo hees dhaqameed badan (hees hawleed, hees ciyaareed iyo hees carruureed) oo god kasta lihi, haddana dookha abwaannada ee koowaad waxa uu ahaa gabayga. Hal-abuur badani markii ay taa maqleen, waxay ku dhegeen gabayga iyo geeraarka. Hadda, gabayga iyo geeraarku kama adka godadka kale, oo qof kasta oo maanso curin karaa iyagana waa uu tirin karaa, iyaga balse waxay ka tahay awowyaashayadii hore way gabyi jireen, annaguna markaa waanu gabyaynaa. Gabayga, geeraarka, jiiftada, haanta, saarka, sabaalaha, caddaloolka, heellada iyo godadka kale, waa gal ama nashqad tixeed, oo nuxur lagu soo gudbiyo. Suugaanta

dhadhanka iyo macnaha waxa u yeelaa, ma aha galka ay ku jirto oo keliya, balse waa dulucda ay xanbaarsan tahay, farshaxanka hummaagga, xulashada erayada iyo shucuurka ay gudbinayso. Sidaa darteed, waxa la helayaa jiifto boqollaal gabay ka qiimo badan, iyo haan boqollaal geeraar ka tayo wanaagsan. In wax la bedbeddelo, oo hadba nashqad iyo nuxur la isku tijaabiyo ayaa habboon. Marakudhegnimadu waa ta keentay in gabaygu liinbaxo, suuqii maansaduna musalafo, oo ay dadku ka xiise dhacaan.

5

Aqlabiyadda sare ee Soomaalidu waa shacab qudha oo wadaaga af, diin, dhaqan, sooyaal, deegaan iyo dano mid ah. Inkasta oo uu gumaysigu kala qoqobay dhulka Soomaalida, ama ay iyaguba maanta yeesheen tobannaan calan oo kala duwan, haddana waxa jirta xabag isu haysa walaalaha kala

ordaya, taas oo ah Soomaalinimo iyo Islaaminimo. Soomaalinimo ku aroorta afka, isirka, deegaanka, hiddaha iyo dhaqanka; iyo Islaamnimo ku qotonta diinta iyo sooyaalka.

Mar kasta waxa ina mideeya ayaa ka badan, waxa ina kala kaxeeya. Sidaa darteed, xilka saaran qofka indheergaradka ah, ee dhaladka ah, waa inuu waraabiyo geedaha midnimada iyo wadajirka. Haddaba, cawaysyada Saamalaylku waa urur maansooyin ah oo ka tallaabsanaya xayndaab kasta oo cabudhinaya dareenka aadamaha. Waa tixo ku dhiirranaya ku luuqaynta shucuur dad badan hoos ula ilmeeyaan. Waa maansooyin naf-ka-hadal ah oo qotodheer iyo kuwo jacayl ah oo xanxanto leh. Waa hawraar soomaalinimada iyo islaamnimada dabkooda shidaysa. Waa suugaan nashqad ahaan iyo nuxur ahaan ba

cusub.

Qaybta Koowaad

1.1. DARUURTII MURUGADA

Habeen kale oo dam yidhi
Dadkoo badi jiifka leday
Daruurtii murugadaa
Dushayda ka hooraysee
Walaaca haddaan dardhado
Miyaan gamayaa dermooy.

Dalaayad naftoon lahayn
Cabsida igu soo da'daay
Duunkayga qodxaa ka baxay
Markuu daadkaagi galay.

Qol daahyo madow le baan
Cawaysyadan diiqaddaa
Dareen taban kula shiraa
Xiskuna wuxu duubayaa
Cajaladaha dayradaa.

Markaan furo daaqadaha
Rejada laga daawadana
Xusuusahan wada dabkaa
Ayaa soo daayay huur.

***

Markii subax diiggu ciyo
Indhuhu waxay doonayaan
Inay dibad soo arkaan,
Jidhkayguna wuxu dalbaday
Sariirta inuu dulyaal.

Markuu duhur bacadku jiro
Qalbigu wuxu doonayaa
Daryeel naxariis ku ladhan
Dadkiisa inuu ka helo,
Xiskayguna wuxu dalbaday
Ma karo dibindaabyadee
Insaan qabka haw dullayn.

Xubnahan wada dirirayiyo
Dagaal uma taag hayee
Naftaydan dayawga badan
Inaan daldalaan rabaa.

***

Da'daydu markay yarayd
Dabciga ubax baan ahaa
Xareedda ku doogsadee,

Abaaro dawaafayiyo
Illeyn waxa jiray diraac.

Markaan dugsi hoose galay
Dalkaba waxan moodi jirey
Degmada reer hebel degee
Illeyn duni baa camiran
Tan iyo dura soo taxnayd.

Markaan afarrey duryamo
Haddaan toosh daaran jirey
Cadceedda daraandarkiyo
Dayaxa gudcur nuuriyaa
Didiibso illeyn i baray.

***

Damiirku baraarug toos
Caqligu dabarkii furfuray
Dibnuhu way wayraxeen
Haddana dawakh bay galeen.

Dabeecadda xaynta dhaaf
Garaadka daboolan jiidh
Waxaan duugoobin keen,
Dun baad tahay gooniyee

Noloshan isku dayashadaa
Ka doorso markaan is idhi
Badweyn baan dalaq ku idhi
Dabbaasha anoon aqoon
Hirkeedu is-diiddo yahay.

Qab iyo dabin baan ku dhacay
Afkaaruhu ii dadeen
Xiskayga ayaa deldelan.

Sidii denbi ruux ku kacay
Dadkaan ka qaloonayoow
Haddaad iga doonaysaan
Warkii duryankayga iyo
Shaleyto dabkaan lahaa
Dareenkii iga lunyoo
Nalkii gudahaa i demay.

Hiyiga i dawaafiyee
Cusaybka u doolayoow
Adaa dakhar iigu wacan,
Haddaan doqon noqon lahaa
Dugsada sheekada bulshada
Intaan is dabbaalsho saw
Dibnuhu qosol may barteen.

Duruufta ayaamihiyo
Hankayga dabeyl ruxdaay
Galool damalaan ahoo
Duufaannadu ima ridaan..

Anoo daalaan socdaa
Anoo diidaan kacaa
Isdhiibkana uma dabcee
Hir baan dalandool u ahay
Docdiisa barwaaqo taal.

Haddaan keligay dakhramay
Haddaan keligay damqaday
Haddaan keligay is-deday
Haddaan keligay dibjiray
Haddaan keligay degdegay
Haddaan keligay dibdhacay
Haddaan keligay daf tumay
Haddaan keligay digriyay,
Cidlada keli duubnidaa
Duruus baan kala baxoo
Durrada dhinaceeda togan
Durduur murtiyaa ku taal.

Garaad yahow daydaygii
Abaartu hadday darnayd

Daruur xasillooniyiyo
Waxaan ku qubaystay daad.

Waxaan u dabbaaldegaa
Ayaamaha daahirkaa
Mugdiga dayax nuuriyoo
Dunida tan u soo baxee
Maxaa dabshidkii ka hadhay?
- 2020

1.2. MAALMAHA JAHLIGA

Meelaha qurxoon
Magacyada qalaad
Madalaha qabow
Maamule qab weyn
Midna kuma qancee
Qayb baa i maqan.

Macmacaanka yaal
Ifka uma muhdee
Maskaxdaydan baa
I mashquulisoo,
Anigay malluug
Cirka meere jira
Malagyada ku nool
La midow i tidhi.

Dadka maalintii
Maal raadsadoow,
Murannada naftiyo
Mahadhooyin baan
Dhex muquufsanahay.

Mirta dhexe habeen
Kuwa mootanoow,

Hees murugaliyo
Maansooyin baan
Qol yaroo madow
Milyan jeer dugsaday.

Ruuxdayda madhan
Macno inan u helo,
Maahmaaho iyo
Kumannaan murtiya
Buugtaan ku mamay
Mililkii ma dhayin.

Maskaxdii insiga
Muslin iyo kufriba
Mad'habtoodi baan
Iyagana martiyay,
Mugdi igama tegin.

Maalmaha in badan
Masjid baan galoo,
Maradayda iyo
Gadhka lagu mashquul.

Mashaqada adduun
Majaraha hagiyo
Mooryaanta Yurub

Xadhkahay mareen
Yara milicsadoo
Muudh baan dhexgalay.

Fikir maammin iyo
Maanshiilis baa
Waqti iga madhshoo,
Keli maahistiyo
Hadalkayga maqan
Inaan ahay maraan
Dadku ii malee.

***

Oday macangagoo
Kaymaha mirtoo
Miyi lagu suntaa
Jahli igu mudoo,
Cilmigii magaal
Madaxayga rogan
Maaareyn u waa.

Kas mukhaabaraad
Uu maamuliyo
Miinooyinkii
Uu dhigay Madkhali

Sida malag wadeed
Garashada makale.

Nin maqaar cadoow
Iska maamuloo
Dhalanteed ku maal
Mar haddaad is tidhi,
Waxan ahay madow
Hanka kula midee
Midigtaada eeg.

***

Nin mirqaansanoo
Mijin ruugayoo
Mugdi kuududaan
Iska maagayee,
Maskaxdiisa dihin
Isagaa macnaha
Duni lagu maldahay
Muujmuujinteed
Mufti uga dhawaa.

Masalooyin adag
Weydiin mug weyn
Murtimeer u noqo.

Runta meel ku sheeg
Xaqa maydhaxdiir,
Waa maxay mabda'a
Masa lagu yahee
Dadnimada u mudan?

Macaluushan daran
Cuduradan mutuxan
Mayd iyo dagaal
Maag iyo takoor
Musuqmaasuqiyo
Dhiig miirashada
Dhulka yaa ku maray?

Talo murugtayeey
Dadku waa mishiin
Mise waa makhluuq
Maya dooran kara?

Meertada ifkaa
Murugada dhashee
Malakuudka sare
Ma la yahay mabsuud?

***

Mashaqada an galay
Waa maangadoo
Marmar waxan idhaa
Cashar baad martee
Minka aad dhex timi
Waa maalmihii
Mahdigii dhulkiyo
Ciisaha maqnaa
Ama maasukhii
Isha midig la'aa.

Duni muunad laay
Dadka mooggan baa
Madhax kaa helood
La macaan tehee,
Inta maanka furan
Madhax baad la tahay.

Maansada baqdaay
Dad munaafaqaad
Magantood tahee,
Waxan maagganahay
Afka lama marshee
Adiguba malee.

Waa midho islaam
Soomaali midab
Maanmaal galbeed
Iyo magac carbeed
Ruux lagu dhex milay
Oo muran la nool.
-2020

1.3. WARAAQ KU QOR OOHINTAADA

Dharaar werwer uu ku fuulay
Walaacyadu waa culayse
Waayaha ha ku haysan laabta
La qaybso walaal dhibtaada.

Habeen walbahaar da'aayo
Daruuraha wahabka keena
Markuu waqalkoodu hooro
Guryaha wehelkaaga booqo.

Ayaamuhu waa wareere
Haddii dhulku kula wareego,
Cirkaa garab laga wacdaaye
Wardiga xadhigiisa hayso.

Waqtiga adag ee hadheeyay
Hadday naftu wayraxayso,
Rabbiga waanwaan la qaado
Wanaaji dheh maalmahayga.

Adduunka haddaad ka waydo
Qof aad la wadaagto sheeko
Qalinku nafis buu wataaye

Waraaq ku qor oohintaada.
-2020

1.4. DHAFAR

Dharaaruhu waa farriimo
Farriimuhu waa dhanbaallo
Dhanbaalladu waa xusuuso
Xusuusuhu waa dhinbiilo
Dhimbiiluhu waa xanuunno
Xanuunnadu waa dhawaaqyo
Dhawaaqyadu waa kufniinno
Kufniinnadu waa dhaqaaqyo
Dhaqaaqyadu waa maqaallo
Maqaalladu waa dhigaallo
Dhigaalladu waa duruuso,
Duruusaha aan ka dheehday
Markaan dhaawaca waraystay
Waliba dhugashada quluubta
Kuwuu waayuhu dhirbaaxay
Haddana dhimashada ka toosay.

Kashii dhibran baa dareenta
Ilmada dhaban kale ku taale,
Dhadhaabta bacaad is tuushay
Miyay dhadhanshaan kulaylka
Dareen dhagaxoobayoow ba'.

Habeenka dhibaatadiisa
Mugdiga dhabanaanintiisa
Dhantaalkiyo baylahdiisa
Walaac dhulgariiradiisa
Dhab naareed jiifsadkiisa
Dhafarka isrogaanroggiisa
Cidlada keli dhuubnidiisa
Dhinbiil ku istaagistiisa
Dhaqaaq kolna joogsigiisa
Dhaliil taban maamintiisa
Dhegaysiga iimihiisa
God weyn ka dhex yeedhidiisa
Dhawaaq gacal daydaygiisa
Dawiyo dhakhtar doonistiisa
Dhegaha laga awdaygiisa.

***

Ciryahaw tixdu dhawranaysay
Markuu dhibicaagi baaqday
Dhudaha gabaygaa abaaday.

Mankii dhihistaad ahayde
Markey dhadhay fiilistaadu
Dhillowyahan baa u faanay
Intii dhamas iyo galoola.

Araartiyo dhiirranaanta
Kul iyo dhamac baad ahayde
Markuu kaahaagi dhuuntay
Qabawyada dayradhaafka
Dhedaa midhihii hadhaysay.

Markaad dhoollaha caddeyso
Ayay farxaduhu dhashaane
Markay dhaantadu ku wayday
Cadhaa dhabqinaysa jiibta.

***

Dhaliisha kuwii ka waabtay
Sidii xayntey dhaqmaane
Bagaad dhacantii ka boodday.

Kuwii jilay dhoohanaantu
Dhulkay iska daaqayaane
Bagaad cirka sare u dhaaftay.

Dhurwaagu tilmaamihiisa
Ammaano hadduu ku dhaabay
Kaskaan ka dhagaysanayne
Bagaad dhaqankiisa diidday.

Siduu hadba dhaan u raacay
Rar buu u dhintaa dameere,
Intaad keligaa dhaqaaqday
Bagaad dhimirkaaga maashay.

***

Ha moodin inaad dhuyaalka
Nafyahay keli dheelmanayso
Fac baa jidka qaaday dheere
Kabaha samirkaaga dhuuqso.

Xilligan dhakafaarka keenay
Bal eeg dhadhankayga maanso
Waxaan dhamayaa qadhaadhka
Qadhaadhkii dhugashadayda.

Haddii dhaldhalaal korkayga
Badhaadhe ka dheehdo aadmi
Mugdiga dhuuxayga aasan
Ilmada dhacaysaa taqaanna.

Haddii nacas dhagi u seexday
Hurdadu dhakhso ugu timaaddo
Habeenkiyo dheeridiisa
Indhaha dhafrayaa yaqaanna.

Haddii dhal magaalo joogtay
Daruuraha aanay dhaadin
Gu'yaal badan dhoolka baaqday
Dhibtuu baday duul harraaday
Nin xoolo dhaqdaa yaqaanna.

***

Waqtigu waa dhabanba jaade
Xalay fooraa dhacaayay
Bal eeg cirkan dhaysta keenay
Barwaaqadu waa dhankeenna.

Hadduu dhamac shiday is-waagu
Dhibcaha is-helkaa qaboojin,
Nacaybku hadduu dhugleeyay
Jacaylkaa baasi dheesha.

Hadduu hadal been ku dhaartay
Dhigaalka ayaa run sheegi,
Hadduu mugdi dhega adkaaday
Cadceedda ayaa dhirbaaxi.
- 2021.

1.5. AYAAMAHA TAASHKA XIDHAN

Waqtigan qurux tiicayiyo
Ayaamahan taashka xidhan
Ayaan la taxaashayee
Miyay talow waarayaan?

Habeennada tawsta badan
Hu'goodii tuurayoo
Xilkoodii waan tirshee,
Arooryahan tiixu jiro
Dharkii farxaddaan toshee
Haddaan tamashlaha u baxo
Turaanturro may jirtaa?

Tanaadku hadduu yimaad
Toggii naxariista waday
Si togan uma wada galee
Biqiyo tuhun baan qabaa.

Waxaa tincad igu dhexriday
Cabsidan tiinkeedu baxay
Waqtiga dhiniciisa taban.

Maxaa jirey maalmo tagay
Intaan ka tasoobay yool

Tilmaantuna iga luntoo
Hankaygii uu tukubay.

Maxaa jirey maalmo tagay
Higsiga tartan loo galiyo
Tubtii noloshee wacnayd
Ayaankaan tiigsan jirey
Tareenka intaan ka dhacay
Qabkiyo tamartaan lahaa
Tirada dhimashada noqdeen.

Maxa jirey maalmo tagay
Tashuush werwer saaqayoo
Indhahan tacabkoodi lumay
Hurdadi ka tahriibtayoo
Tolkood dhafar uu ahaa.

Maxaa jirey maalmo tagay
Kaskaygu intuu tallamay
Tudhaalnimo iigu yidhi
Hadday noloshii tan tahay
Tabaalaha lagu sharraxay
Bal aan dhimashada toydee
Tubteedu ma xaadhan tahay?

Maxaa jirey maalmo tagay
Intuu toggu ila rogmaday
Tiirkii samirkeen qabsaday
Sidii tarraq kala firdhaday.

Maxaa jirey maalmo tagay
Intuu tamarli'i i biday
Walaacu i toogtayoo
Xiskaygii tuhun u go'ay.

Maxaa jirey maalmo tagay
Tandhaafka culays dartii
Intaan gefka tawba idhi
Tasbiixdana aan qabsaday.

Tafiirta Samaale iyo
Firkii Tiirida qof ahi
Si fudud uma talaxgabee
Ka nooli tafaafulkii
Ayaamuhu igu tufeen.

Tusbuxu farajkuu dhaloow
Cirkii aan tuugi jirey
Wakaa da'ay taakulee
Takbiirta ku soo dhawee.

Tusmada fikirkayga wacan
Tabaha akhriskayga dheer
Talada ehelkayga diran
Ducada hooyee tufka le
Walaal taageero badan
Asxaab tabantaabo hura
Taqwada aan quusta geyin
Ayaan tasow kaga jidbaxay.

Waqtigan qurux tiicayiyo
Ayaamahan taashka xidhan
Ayaan ayaa la taxaashayee
Miyay talow waarayaan?
- 2020

Qaybta Labaad

2.1. BUURAHA DUNIDA IYO DAALO

Buuraha dunida iyo Daalo
Naftaan isku doorsanayne
Waxaa dumar koonka jooga
Dookhaygu aduu ku raacay.

Dabeecadahaaga fiican
Markaan tirintooda doonay
Xuskooda ayaan ku daalay
Anoon kugu diidin shayna.

Gu'geennii dookh wadaagga
Daruuraha jamashadaadu
Markay ku da'een kashayda
Waxaan dardhanaayay xiise.

Markuu daad caashaq qooyay
Naftaydan ku daawanaysa,
Qalbiga damac baa ku beermay
Dareen kalgacayl cagaar ah.

Daweeya xiskayga deeqa
Dabdamis yimi goor dab oogmay,
Daryeeela naftayda dooja

Daruur heshay duni abaara.
-2016

2.2. CILLADAHA JACAYLKA

Cagaarka ayaamahayga
Maqnaantaadaa casaysay,
Caleenta rejooyinkaga
Cadceeddaadaa ka raagtay.

Caways la bax baan lahaaye
Qol baan keligay ku ciiday,
Qaxwaha la cab baan lahaaye
Jid baan keligay carraabay.

Cajiibka xasuusahayga
La'aantaadaa carshaysay,
Ciyaartiyo dhaantadayda
Codkaaga ayaa ka baaqday.

Cidladu wehel bay rabtaaye
Dhul baad tahay ciirsi joogin,
Naftuna cosob bay rabtaaye
Cir baad tahay aan da'aynin.

Qofkaygow caashaqeennu
Hadmuu talow caadiyoobi,
Intuu cilladaha ka raysto
Hadmuu talow caafimaadi?

-2017

2.3. QISO JACAYL

Qorraxyahay dushayda ka muuqataa
Qalbigayga eegmada daalisaye
Quruxdaada yaad ka amaahataa
Ma qoftaan jantaad is xigaashataan?!

Qalbiyahow naftayda waraabiyaa
Xiisaha ayaa kugu soo qubtoo
Waadigan qaraamiga caashaqee
Ma jacayl qabyoobay ayaa ku helay.

Maalmahan jacaylkuba waa qandhee
Iga qaad kulkaaga ma doonayee,
Murugada qolkaygana waan nacee
Badda qoorrigeeda bal ii kaxee.

Waayahan qoftaydi ma muuqatee
Qotonkeeda waanan illaawahayn
Haasaawaheeduna waa qaxwee
Qosolkeeda waanan ka maarmahayn.

Boholyow naftaad wada qaadatee
Qiso yahay jacayl igu dheeridaa,
Ma xiskaygan baan abid quusanayn
Qalbi jabay maxaa lagu caafiyaa.

-2018

2.4. QALBIGU SAAXIIB MA YEESHO

Naftaydani suufiyawga
Xaraabe adduun ka soomman
Si aan dhadhan ugu sameeyo
Mar baan idhi saaka guurso.

Garaadkaa igu su'aalay
Jacayl safar weeye dheere
Haddaad sahan li'i hayaanto
Sareedo miyaad ku gaadhi?

Naftaydani saamalaylka
Caways subaxdii ku gaadha
Si aan hurdo ugu sameeyo
Mar baan idhi saaka guurso.

Garaadkaa igu su'aalay
Qof kaad is lahayd ku seexo
Hadduu muran kugu salaamo
Miyaad soojeed ka baaqsan?

Sunnaha kalgacaylka weeye
Hadduu ka saqiiro caashaq
Qalbigu saaxiib ma yeesho.
-2019

2.5. NOLASHAYDA KAALAY

Noloshayda kaalay
U samee nayaayir,
Niyaddayda oomman
Naxariis waraabi.

Qalbigayga noogay
U samee nasiimo,
Ii nuuji ruuxda
Neecawda caashaq.

Noloshayda kaalay
U horseed nasteexo
Kashan nuurka doontay
U siraad nalkaaga.

Naashnaash qudhayda
Murugadu nugleysay,
Nabarrada xumaanta
Ka nadiifi laabta.

Noloshayda kaalay
U bilow naruuro
Nasashada xis doonay

Ugu baaq negaadi.

Noobiyad sideeda
Nabar iiga soo hir,
Biligtana u naadi
Naakhuud hallaabay.

Qof jacayl la nooli
Ma yaqaan nacaybka,
Waa sida naftayda
Nabadduun u heesta.
-2020

2.6. RAYNRAYN

Riyada dhaayahan ku daalay
Runtaada qurxoon u muuji,
Tixdaydan rafaadka miirta
Midhaha raaxada u tuuji.

Caqligan hadba laydha raaca
Rasmiga caashaqa ku jooji,
Lugahan xiisaha u roora
Jacayl raage ah ku xooji.

Qalbigan boholyawgu riiqay
U soo curo roobabkaaga,
Xubnahan jiilaal ku raagay
U soo rogmo daadadkaaga.

Kul baan iska reebayaaye
Qabow ku rushee naftayda,
Inaan xasilaan rabaaye
Ku beer naxariis rugtayda.

Ciryahow raynraynta keenay
Rumee filashooyinkayga,
Intaad raxmad ii darroorto
Ramaas ku fur geeddigayga.
-2022

2.7. JIDKA NOLOSHA

Jiilaalka roob igu soo da'aay
Jewigayga waad wada doojisaa,
Jeegaanta kaaha qurxoon leheyeey
Indhayahayga waad wada jiidataa.

Joohaar iftiinta habeenkiyeey
Jiiftooyin baan kuu tirinayaa,
Maalmaha jimcaha ugu wada sitaay
Sida Juun ayaan ku ammaanayaa.

Rejadaydu waa lugo wada jiree
Jidka nolosha waan kula raacayaa,
Jibbadaydu waa aqal wada galee
Cimrigayga waan kula joogayaa.

Ruuxdaadu waa jeex iga midee
Jirrab oo dhan waan kuu diidayaa
Qalbigaagu waa midka igu jiree
Jabka murugta waan kaa dhowrayaa.

Kani waa jacayl abid waarayoo
Jaamacadahaa lagu dhiganayaa,
Kani waa jannada nolol lagu hirtoo

Jiilkeennu wuu nagu faanayaa.
-2022

Qaybta Saddexaad

3.1. DHALAD

Inkastooy dhaliilaan
Dhaska ay ku caayaan,
Dhulka waxan u jecelahay
Weli buuro dhumucliyo
Surad dhawristeediyo
Xeebteenna dheeriyo
Hawd iyo dhirtiisiyo
Banka dhaqatinkiisiyo
Dhoobleyda webigiyo
Markaan oogo dheehdaan
Carro Waaq ku dhaataa.

Inkastooy ka dhoofeen
Cadaw uga dhaqaaqeen
Afka hooyo dhaafeen
Ku kaleeto dheegteen,
Dhulka waxan u jecelahay
Weli ubax dhallaanoo
Soomaali dhigatoo
Ku dhawaaqda alifkiyo
Barayaasha dhaladkaa
Marka aan dhagaystaa
Jirrid aan dhacayniyo
Dhidib ii arooraa.

Inkastooy dhantaaleen
Dhaqankooda aaseen
Dhagaxow ku sheegeen
Gaal soo dhageysteen
Ama Carab dhaweysteen
Dhimirkooda doorsheen
Isirkooda dhumiyeen,
Dhulka waxan u jecelahay
Abtirkayga dheeriyo
Hiddehayga dhaawacan
Weli duul dhayaayoo
Nabarkiisa dhawroo
U dhafraaya baa nool.

Inkastooy ku dheeleen
Dhigashada hilmaameen
Dhalanteed run moodeen
Wax qalaad dhitaysteen
Suugaanta dhaafeen
Dhaxalkooda lumiyeen,
Dhulka waxan u jecelahay
Dhallinyaro barbaaroo
Buugaagta dhigatoo
Tixda dhiirrigeliyoo

Dhaantada u heesoo
Dhalinaaya yool baa
Dheeftoodu nooshahay.

Inkastooy dhibtoodeen
Dhugucdooy is-dooxeen
Dhiiggooda miirteen
Dhimashada la jaareen
Dadka qaar is-dhiibeen
Ama kala dhaqaaqeen
Toban calan ku dhaarteen,
Dhulka waxan u jecelahay
Weli geesi dhiig loo
Dhegxumada ka diriroo
Midnimada ku dhaatoo
Xiddigteenna kala dheer
Isu soo dhoweeyoo
Dhabta sheegayaa badan.
-2019

3.2. SOOMAALINIMO

Buuraha Surad baa u dheer
Hankana Soomaalinimo,
Gobtuna silic way martaa
Haddana saxariir ma tiro.

Abaartuna waa sunnee
Hadduu jiro sabanxumaad
Waxaa xiga berisamaad
Sagsaagguna waa dhammaad.

Galool samadaa jiroo
Salkuna u aroorsan yahay
Ayaan sabo kula dhashoo
Qabkaygu ma suuli karo.

Samada calankaa ku ladhan
Ayaa sanka taag i faray,
Adkaysoo samir lahow
Bilaha soonkaa i baray.

Daruuraha sixirka iyo
Intaan saxalkani dul iman
Sammaaluhu wuxu ahaa
Naflaha madow ugu sandheer.

Sadhada tafaraaruqiyo
Intaan soocsoocu fidin
Saf iyo cudud buu lahaa
Cadaawuhu kaga sasaan.

Alloow solonsii bulshada
Sokeeye inay yihiin
Sinjiga ka midaysanoon
Waqood kala soocmahayn.

Sariir lagu wada gamaay
Banaadir sal noo ahow,
Hargeysaay sabawanaag
Siraad baxay noo ahow,
Salaantii wadajirkaay
Jigjiga samaddoon ahow,
Tilmaantii sawracaay
Cartaay xeer ii samee,
Sarree waad mudan tahoo
Sedkaaga hel Gaarisaay.

Mar aan saadaal furfuray
Xalay waxa lay sawiray
Geyiga nabad saaqday iyo
Sareedo dadkoo u leday
Waxay sugayeenna helay.

Buuraha Surad baa u dheer
Hankana Soomaalinimo
Gobtuna silic way martaa
Haddana saxariir ma tiro.
-2020

3.3. DARUURAHA CAAFIMAADKA

Dalkeenna colaadda saaqday
Dadkeenna jirrey ku keentay
Dhib iyo diif aan hadhaynin

Dagaalku wax buu gubaaye
Markuu dumay aayaheennu
Ayuu damay qaayaheennu.

Bulshada aan dawlad haysan
Dugaaguba wuu cunaaye
Difaaca maxaan u baahday.

Qurbaha goortaan ku daalay
Maxaan qaranyahow ku doonay
Inaad dib u soo istaagto.

Dadkaygu intuu israaco
Inuu dunidaa ka muuqdo
Maxaan rejadaa u daalay.

Maxaan calanyahow ku doonay
Dushayda intaan ku saaray
Maxaan beryo kuu duceeyay.

Daruuraha Caafimaadku
Markay ka da'aan dhulkeenna
Damiirka ayaa cagaari.
-2020

3.4. TAARIIKH

Anigoo ku taama
Tamartii Islaamka
Ka tisqaaday Saylac
Tawxiidka diinta
Marna tuuri maayo.

Waa tiir afkaygu
Abid soo taxnaaye,
Gabaygiyo tixdayda
Suugaanta toosan
Marna tuuri maayo.

Axmed Gurey tubtiisu
Xornimay tagtaaye
Daljir taalladiisa
Iyo tiro haldoora
Marna tuuri maayo.

Tiigsiga barwaaqo
Tartan buu rabaaye

Umaddayda toostay
Tabantaabadeeda
Marna tuuri maayo.

Gacankii Tojoorra
Iyo webiga Taana
Umaddayda teedsan
Taariikh midaysa
Marna tuuri maayo.
-2021

3.5. XAQLIHII DHULKA

Afkastooy dhigaan
Waan dhihi aqaan,
Dharkastooy tolaan
Anna waan dhexgalay.

Ifka dhinac kastaba
Dhoof baan ku maray,
War kastoo dhacana
Waan dhaaddanahay.

Cirkastoo dhibcaa
Wuu ii dhow yahay,
Dhulkastoo naqlena
Waan dhigay cagaha.

Carabtaan la dhamay
Dhaydiisa geel,
Hindidaan la dhaqay
Lo'da geeska dheer.

Shiinaan dhis idhi
Dayrkooda dherer,
Dhagax baan u raray
Haramkii dhidbane.

Afrikaan dhex galay
Dhirta kaymahaa,
Yurub baan ku dhaxay
Dheef raadiskii.

Waxa dhuuni jira
Dheri baan ku shubay,
Waxa caado dhigan
Waa dhaqankayaga.

Dhaayaha ku arag
Madow dhuxula iyo
Inaan dhool cad ahay,
Iyo midab dhexda ah
Maariin dhalaal.

Dhami qaaradaha
Dhalad baan ka ahay,
Xaqlihii dhulkiyo
Waxan ahay dhexroor
Soomaali dhaba.
–2023

Qaybta Afraad

4.1. QUDDUS

Arladii qudduuska
Qudhun baa ku daatay,
Qalbigii Islaamka
Dhiig baa qulqulaya.

Quddus oohinteedu
Waa qoon i gaadhay,
Shaam qayladeedu
Waa qabar i haysta.

Falasdiin qaxeeda
Waan qamandhacyooday,
Xalab qiiqa taabtay
Qiiraan la ooyay.

Iigoor qafaalka
Qaac baa i saaqay,
Roohiinga qoolka
Naxdin baa i qoysay.

Kaashmiir qarkeeda
Shacabkayga qaaran,
Saca qoobka weyni
Kama qaado raafka.

Tix kastoon qoraayo
Xamar qiimaheeda
Qayb baan xusaaye
Qarax baa i ciilay.

In kastuu mid qooqay
Qarribaayo ciidda,
Jidka qaayihiisa
Qodax baa u taalla.

Kas akhriyay Quraanku
Marna quusan maayo,
Qisas baa ka buuxa
Hiyigayga qooya.

Ballanqaadka qeexan
Qof Israa ka dheehday,

Qaxarkii Dajaalku
Qulub kuma abuuro.

Qarni buu na haystay
Jahligii qadhaadhku,
Qorrax baa se kaahday
Mugdi qaawinaysa.
-2022

4.2. QUSDANDIIN

Qodax baa ka go'aysa Islaamka
Qarni dheer kaga taalay unuunka,
Qorraxdii ka ifaysay galbeedku
Qabrigii dhicistay u dhowaatay,
Bari oo sunta qooshi ogaana
Qirinqiir iyagaa rafanaaya.

Qaraxaad ka arkayso Yugraani
Berri qaaradda oo dhan ka fiiri,
Sug Dahraan qalalaasaha taabtay
Inta uu ka qaniinayo Shiine,
Israa'iil labadii u qornaana
Kii danbaa hadda gaadhay qarkiisa.

Khuraasaan qorraxdaa ka iftiintay
Shaam ayay ku xigtaa quruxdeedu,
Xaramkaa laga cuudin qataarka
Marka roobka Quraanku ku hooro,
Faaris baa lagu qaadi jihaadka
Ka xoreeya qadhmuun shirkigiisa.

Qusdandiin mar hadduu la wareego
Nacabkii qarniyaal u sabraayay

Waa astaanta qiyaame dhowaaday
Qabsashaa dabataal se wanaagsan.

Markii aan ka tallaabay Qarnaada
Qalabkayguna Rooma abbaaray
Cawar baa isna quusta is keenay
Balse Ciise ayaa qudha gooyay.

Anigoon kugu daalin qoraalka
Qarnigii casarliiqa la gaadhye
Qof kastoo Muslinoow is diyaari.

Qish markaan kugu siiyo tilmaanta
Ballankii dhabtu waaba qariibe
Ha ku raagin adduun qafladdiisa.

4.3. UBIXII JANADA

Yool waa Islaam
Qofka aaminee
Eebboow hanuun.

Ifkan geeddigaa
Aqal kama jantee,
Aakhiraan rabaa
Hoyga abadigaa.

Eray faylasuuf
Oon maba tiree,
Albaqraan cugtaa
Aayaadka culus.

Weedhaha anbaday
Anfac kama sugee,
Waxan urursadaa
Duco iyo adkaar.

Dhaldhalaal adduun

Aadame ku lumay
Higsi uma arkee
Cadan baan ogahay.

Guutada Iblays
Edeg lama degee
Aqal baan arkaa
Anbiyadu dhisteen.

Waxa urinayaa
Ubixii jannada,
Waxan urinayaa
Duni wada udgoon.
-2022

Qaybta Shanaad

5.1. TUSAALE

Xalay libin tiigsigayga
Cirkaan tagay himiladayda,
Riyadu tamashlay ahayde
Dhulkaan subaxdii ka toosay
Ayaa taladii xumeeyay.

Shalay tabantaabadayda
Waxaan xidhay taajka guusha,
Qorshuhu tamar buu rabaaye
Dhiskii taallooyinkayga
Gacmaha tacabkaa ka seexday.

Xalay dayax taawilkayga
Tiriig baxayaan la rooray,
Nalkuba tookh buu ahaaye
Waxaan ugu faanay tooshka
Cadceed timi baa bakhtiisay.

Shalay kubbad toocsigayga
Garoonkaan tagay xamaasad,
Ciyaartu tab bay lahayde
Markaan cidla turanturrooday
Ayaan garankiiba tuuray.

Tilmaamaha maansadayda
Tusaale waxaan ku sheegay
Tallaabo intaanad qaadin
Tijaabi awoodahaaga.

5.2. ADDOOMUHU WAA DANAYSTE

Markuu dayaxaagu muuqdo
Iftiinkay daawadaane,
Mugdigu goortuu ku daaho
Ayay isha kaa dedaane
Addoomuhu waa danayste.

Dabkaagu markuu baxaayo
Dugsiga way kuududaane,
Dabayshu markay bakhtiiso
Ayay kaa wada durkaane
Addoomuhu waa danayste.

Cirkaagu markuu da'aayo
Durduurta ayay cabbaane,
Diraacdu markay ku hayso
Ayay dacal kaa maraane
Adoomuhu waa danayste.

Cawayskii derajadaada
Durbaankay kuu tumaane,

Markaad duubkaaga weydo
Ayay dulli kula simaane
Addoomuhu waa danayste

Xusuusta adoon ku daalin
Wixii hebel kaa dulguuray,
Habeenka duruufahaaga
Ayaa dadka lagu bartaaye
Qofkii daacada ilaasho.

5.3. DARIIQA ILAYSKA

Habeenkan dayowga keenay
Ma raacayo dawyadiisa,
Dariiqa ilayska raagay
Waxaan socod uugu daalay
Cadceedi inay danbayso.

Qadhaadhkan agtayda daadsan
Ma doono inaan cantuugo,
Dibnaha dhadhamada u xiisay
Waxaan samir ugu dabbaalay
Macaanka sug kuu daboolan.

Diraacdan abaartu faaftay
Naftayda ma daajinaayo,
Cagaarkiyo doogga fiilay
Waxaan dhaayaha dalxiisin
Daruurtu markay timaaddo.

Dabayshan idlaysay xaabka
Ka diiday inaan ammaano,
Dareenka dhirtay xasuuqday
Dusheeda inaan ka heeso

Damiirku ma qaadanaayo.

Dayaxa himilooyinkayga
Jannaan ka dhex daawadaaye,
Dhulkiyo derajooyinkiisa
Haddii dadka qaar u waasho
Cirkaan ahay ruux dawaafa.
–2023

5.4. DARUURTA REJOOYINKAYGA

Diraacdii murugadayda
Gu'gii farxaddaa ku daatay,
Shalay iyo diiqaddeeda
Damaashaad baa ka reeyay.

Dayowgii maalmahayga
Dariiqa cad baa u jeexmay,
Qurbiyo dibad meeristooda
Dhulkii hooyaan ka doortay.

Hurdada indhahayga doonay
Bal eeg durba way gamaane,
Wax badan lugahayga daalay
Bal eeg durba way nastaane.

Dhawaaqa afkayga daayay
Bal eeg durba wuu qoslaaye,
Tixaha caqligayga diiday
Bal eeg durba wuu gabyaaye.

Daruurta rejooyinkayga
Dabayshu ma qaadi doonto,
Dayaxa himilooyinkayga
Habeenku ma daahi doono.

5.6. Bashar

Dhaqanka dadku waa badweyne
Biyaha xeelliga ku koobso,
Basharku waa jaadba jaade
Bustaan kasta ubax ka gooso.

Haddaad dhinac bayr ku leeday
Ha moodin inay bannaantay,
Dadkuba booguu qabaaye
Baxnaani hagaagistaada.

Ayaanku hadduu bukoodo
Ha tirin uun baylahdaada,
Bidhaanta ku soo islaami
Waxaa barkhad taal agtaada.

Astaan bini aadmi weeye
Hilmaan oo beer xun daaqe,
Badweynta wanaagyadaada
Ku qari balliyada xumaanta.

Ayaamaha baadidaada
Ha noqon sharka buun afuufa,
Intaad u badheedho khayrka

Naftaydaay kalafur buugga.
–2023

5.7. Bushaaro

Bakhaanbakha guulaheenna
Berraynu u heesaynaaye,
Bilkhayr adigoo dhahaaya
Bushaaro u sheeg naftaada.

Barwaaqada caashaqeenna
Berraynu la ciidaynaaye
Badhaadhe adoo filaaya
Baxnaani cirkeenna hooray.

Rejadan kaaheedu baahay
Bidhaami adoo rumaysan,
Farxaddan barbarkeenna joogta
Bariidi adoo qoslaaya.

Xubbigan beertiisu hawrtay
Ka dhawr baaba'a nacaybka,
Midhahan boholyawga fiilay
Biyaha caashaqa waraabi.

Habeenkii baylahdeenna
Hadduu yara baaqday nuurku,
Cadceeddii berisamaadku

Wa taa dhalatee u soo bax.
–2023

6.0 Xogta Abwaanka

Magacaygu waa Cali Sh. Maxamed Cabdi, oo ku magacdheer Cali Ileeye. Waxaan ahay qoraa, abwaan, turjumaa iyo nuxur-abuure. Waxaan ku dhashay agagaarka degmada Balligubadle, ee koonfurta magaalada Hargeysa dabayaaqada sannadkii 1990-kii. Kaydka afeed ee sahayda ii ah, waxa aan kala imi kanbalkii aan ku soo barbaaray, oo ahaa mid kulmiyay bar xoolaad iyo beer qodaal. Waxbarashayda, dugsi Quraankii ugu horreeyay waxaan ka galay magaalada Balligubadle. Dugsigii hoose/dhexe waxaan ku dhammaystay mac-hadka Islaamiga ah ee al-Huda, ee Hargeysa. Dugsigii sare oo ku baxayay

manhajka Suudaan, waxaan ku qaatay dugsigii al-Niilayn, ee Hargeysa.

Dabayaaqadii sannadkii 2009 waxaan deeq waxbarasho ugu baxay dalka Suudaan. Waxaan derajada koowaad ee cilmiga maamulka ganacsiga ka qaatay jaamacadda Khartuum, sannadkii 2014. Miyi, tuulo, magaalo iyo qurbeba cimrigayga qayb ka mid ah ayaan ku soo qaatay, haddana waxaan deganahay, oo aan ka shaqeeyaa magaalada Xamar. Waxaan hore u qoray buugaagta kala ah Xabag Barsheed: Miisaanka Maansada Soomaaliyeed, Halhaysreeb:Xulka Maansada Cali Ileeye, iyo Antikiriistoos : Dajaal Korayaa Qarsoon. Waxaan qormooyin la xidhiidha afka, suugaanta, fikirka diinta iyo culuumta nafdhiska ku baahiyaa mareegtayda iyo baraha bulshada ee kala duwan. Sida oo kale

waxaan leeyahay qaar ka mid ah heesaha ugu saamaynta badan waayadan danbe, kuwaas oo qaarkood diiwaankan ku qoran yihiin.

Kadib markii aan yaqiinsaaday dhibaatooyinka Soomaalida haysta in uu salkoodu yahay wacyidarro, aniga oo adeegsanaya qalinka, waxaan suugaantayda ku baraarujiyaa dareenka iyo damiirka Soomaalida. Waxaan rumaysnahay duullaanka afeed iyo ka dhaqan, ee ay wadaan Faranjiga ilbaxnimada ku soo gabbanaya iyo Carabiga diinta ku soo dhuumanaya, in lagaga hortagi karo horumarinta Soomaaliga iyo hodminta maktabaddiisa.

E-mail: caliiileeye@gmail.com
Whatsapp:
+252612924436/+252634776153
Facebook: Cali Ileeye
(www.facebook.com/ileeeye1)

DHAMAAD